

Právněhistorická urbanistika

Počínaje archeologií a dějinami umění přes linguistiku a literární dějiny až k astronomii a medicíně mají téměř všechna odvětví moderní vědy svůj aspekt právněhistorický. Na možnosti, které se skrývají v tzv. právní archeologii, upozornila v tomto časopise před několika lety záslužně K. Adamová.¹⁾ Právněhistorickou linguistiku už po léta zastupují zde zejména E. Michálek a Vlad. Růžička, zatímco kontaktům s prehistorickou archeologií věnují tu pozornost Vlad. Procházka, H. Bulín a podepsaný recenzent.²⁾ Nejnověji přichází s vítanými podněty k historickoprávní urbanistice čelný představitel polských právních dějin, polský profesor Zdzisław Kaczmarczyk v rozsáhlém díle věnovaném středověkým městům na slovanském jihu.³⁾

Je dáno více než dvoutisíciletým osídlením městské povahy na adriatickém pobřeží, že vědecká práce na takovémto tématu má velmi široký interdisciplinární charakter. Dotýká se antické historie řecko-římské, hluboce zasahuje do byzantologie a má své těžiště posléze v medievis-tické slavistice, v starších dějinách Slovinců, Chorvatů a Černohorců. "Vrhá nadto světlo na různé možnosti rozvoje evropských měst, dovolu-je zejména zhodnotit úlohu německých měst a německého městského práva, do-tud nepochybně přeceňovanou" - praví o tom sám autor v předmluvě (str. 6).

Vzhledem k tomu, že počínaje 15. stoletím až do r. 1797 je většina dalmatských měst pod panstvím Benátčanů a že toto období pro svůj spe-cifický charakter by si vyžadovalo zvláštního studia, soustřeďuje se autor především na počátky měst feudálního typu na dnešním pobřeží Ju-goslávie "od momentu invaze avarskoslovanské v 7. stol. do starých antic-kých měst" (str. 9), přičemž sleduje ovšem zejména i složitý problém po-kračování života těchto měst ve středověku.

Výslovně autor upozorňuje, že otázky společenského zřízení a právní organizace ponechal stranou, aby mohly být vyloženy ve zvláštní synte-tické práci. Proto se také v této recenzi spokojíme jen povšechnou in-formací o tomto novém Kaczmarczykově spisu, který má zřejmě být úvodem a jakýmsi rámcem pro pozdější nové dílo, už charakteru jasně právně-historického, v němž se nepochybně - kromě prací chorvatských a ruských právních historiků - bude také navazovat na vynikající české práce Karla Kadlece.

¹⁾ Právněhistorické studie 16, 1971, str. 255-268.

²⁾ Viz údaje z posledních let v "Právněhistorické bibliografii", edice Univerzity Karlovy, Praha 1974, v rejstříku podle jmen v textu uvedených.

³⁾ Zdzisław Kaczmarczyk, Miasta dalmatyńskie do początku XV. wieku. Przegląd i obraz urbanistyczny. Polska akademia nauk. Oddział w Poznaniu. Seria: His-toria, t III., Warszawa-Poznań 1976, Państwowe wydawnictwo naukowe, 344 str.

Svůj úkol vymezuje Kaczmarczyk otázkami "topografie města, počátků osídlení, osudů v antické epoše, názvu města, dějin ve středověku s přihlédnutím ke změnám politické příslušnosti, rozvoje hospodářského života, církevní organizace, rozplánování města, charakteru výstavby, hlavních památek a jejich současného stavu" (str.10), tedy značně široce a v podstatě neprávnicky. Čerpal, jak udává, především z literatury, výjimečně z pramenů 7. - 12. stol., hlavně pak z přímých prohlídek dalmatských měst, tedy z autopsie, které věnoval řadu cest do Dalmácie v letech 1960-1972, kdy také sám pořídil většinu fotografických snímků, jimiž je dílo velmi bohatě opatřeno.

Jádrem knihy podle tohoto vymezení je encyklopedický přehled téměř 90 dalmatských měst seskupených do pěti regionů: Istrie (str.19-72), oblast Kvarneru a rjeckého zálivu (str.73-128), střední Dalmácie (str.129-240), jižní Dalmácie (str.241-290) a pobřeží černoohorské (str.291-332). Na 5 mapkách pod páskou ke knize přiložených lze rozložení měst v těchto oblastech názorně sledovat.

V informacích, pečlivě dokumentovaných takřka věta za větou odkazy na literaturu, výrazně vystupují údaje významné právněhistoricky: označení sídliště v průběhu věků (castrum, oppidum, municipium, burgum, civitas, urbs); názvy a funkce úředníků reprezentujících místní státní moc, ve středověku hlavně knížecích, resp.královských županů (comites); označení městských "samosprávných" funkcionářů; základní zprávy o privilegích a statutech jednotlivých měst; data o různých druzích komunálních shromáždění, v nichž se zračila autonomie měst; o městských radách, o radničních domech, tržištích a jiných veřejných místech; o vězeních a justičních zařízeních atd. Při městech antického původu obsahuje kniha cenné zprávy jednak o poměrech v římské provincii, jednak o místních předslovanských kmenech a o začlenění jejich příslušníků do římské koloniální organizace.

Ačkoli autor nedochází k syntetickým závěrům, přece samo sebrání a seskupení těchto údajů v jejich hromadném opakovaném výskytu ukazuje už dnes na velké možnosti další vědecké práce. Autor ostatně v epilogu díla (na str 333 ad.) konkrétně vytyčuje perspektivní úkoly, počínaje bádáním nad vztahy řecko-římsko-ilyrskými a konče rozborem toho, jak starobylé místní tradice a zkušenosti byly využity slovanským živlem v rozvitém středověku, kdy v Dalmácii nadto vznikají i nová, čistě slovanská města, jejichž příkladem jsou Knin, Šibenik, Nin a Stan. "Zásadním cílem dalšího bádání", píše autor (str.335), "musí být zjištění všech faktorů geografických, politických, etnických, kulturních, právních i jiných, které ve vzájemné vazbě vytvořily onen ve středověku nikde se neopakující jev, jakým byly a stále ještě do jisté míry jsou

dalmatská města", at již jejich geneze byla ilyrská, římská nebo slovanská.

V neposlední řadě poukazuje autor na naléhavou potřebu studia vysoké právní kultury dalmatských měst spočívající sice na římském právu, ale obohacené mnoha prvky práva slovanského a později italského. "Nepochybně možno tvrdit", uzavírá autor, že "dalmatská města představují zvláštní skupinu měst na Balkáně s vlastními silnými vzory organizačně právními, které zčásti působily i hluboko ve vnitrozemí, přes posávské Chorvatsko do Uher".

Nová kniha profesora Kaczmarczyka vydaná v edičním rámci Polské akademie věd (sekce v Poznani) právě v roce, kdy autor oslavil 4 desetiletí své vědecké práce, je velmi užitečným vědeckým dílem, které podnětně otevírá rozsáhlé nové možnosti celé řadě vědeckých disciplín, mezi jiným zejména také slovanské právní historii.

Václav Vaněček